

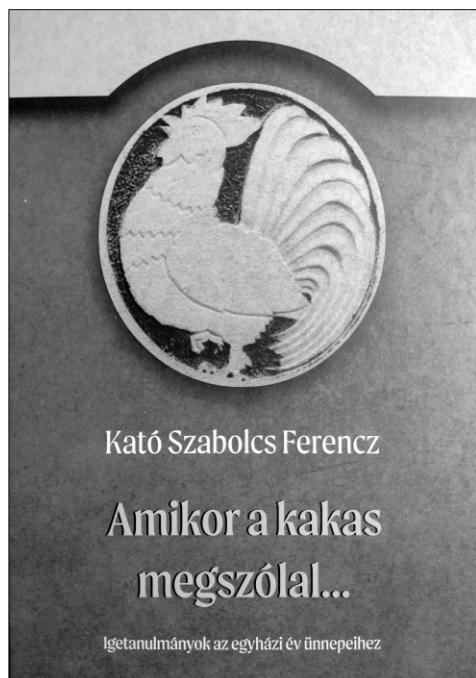
Kató Szabolcs Ferenc: *Amikor a kakas megszólal...*

Igetanulmányok az egyházi év ünnepeihez

Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet – Egyetemi Műhely Kiadó,

Kolozsvár 2021, ISBN 978-606-94847-6-0,

ISBN 978-606-8886-78-72, 339 old.

Twitter-bejegyzésben lehetett olvasni két nagy hatású, külföldi teológus barát számvetéséről. Jürgen Moltmann német szisztematikateológus (96 éves) mondta a nála jóval fiatalabb, alig 66 éves, horvát származású Miroslav Volfnak: ha újból kezdhetné a teológia művelését, akkor kétség nélkül többet magyarázná és mélyrehatóbban értelmezné a bibliai szövegeket. Mindig izgalmas egy ilyenfajta visszatekintés üzenete, különösképpen akkor, amikor valakinek szinte egy egész évszázad sűrűsödik bele egyetlen pillantásába, és akinek látó-

határa még ennél is tovább terjed a több ezer oldalas életmű alapján. Ez a nosztalgikusnak tűnő vágy tulajdonképpen imperatívusz a ma tevékenkedő teológusok számára: több időt és energiát fordítani a textusok magyarázatára és szorosabb elköteleződést tanúsítani a Szentírás iránt. Kátó Szabolcs Ferenc *Amikor a kakas megszólal...* című könyve éppen ennek a csontokig hatoló, olykor felkavaró és konfrontáló imperatívusz-nak a terméke.

Milyen könyvet tart kezében az olvasó? Prédikációs kötetet? Homiletikai kézikönyvet? Ünnepi példatárat? Lelki olvasmányt? Mindegyik műfaj hozzáad valamit a kötethez, mégsem sorolható egyik kategóriába sem. Az alcím világosan elkülöníti magát ezektől a gyűjteményektől, amelyekkel gyakrabban találkozunk lelkipásztori szolgálatunk során. Így olvassuk: *Igetanulmányok az egyházi év ünnepeihez*. Itt egy rövid kritikai megjegyzést tennék. Az alcím pontosabban szólna, ha kiegészült volna a „sátoros” jelzővel: *Igetanulmányok az egyházi év „sátoros” ünnepeihez*. De az is lehet, hogy további kötetek reménye sejlik fel az általánosabb fogalmazásban.

Igetanulmányokat Luther Márton is rendszeresen szerkesztett a gyülekezeti

lelkipásztorok számára, a műfaj modern előzményeként pedig a Ravasz László által alapított *Az Út* című folyóiratot említhetjük, amelynek mai testvérlapja a Debrecenben elindított *Igazság és Élet*. Kató Szabolcs Ferencz önálló kötete így illeszkedik az egyház azon belmissziós szolgálatához, amelynek célja – a már előbb említett folyóiratokkal összhangban – megtalálni a szakmai segítségnyújtás lehetőségeit, és pedig teológiai igényességgel és gyakorlati elkötelezettséggel.

A segítségnyújtás viszont akkor hatékony, ha valódi szükségekre irányul. A szerző így ismeri fel, hogy az erdélyi lelkipásztori szolgálat neuralgikus pontja a három sátoros ünnepünk és a körülöttük igen-igen megsokasodott tennivalók, amikor gyors számítás szerint tíz nap alatt legalább tizennégy szószéki igehirdetést kell az adminisztráció és különféle ünnepélyek mellett előkészíteni és elvégezni. Hitünk legdrágább és kiemelkedő alkalmi ezek, és méltó, hogy elmélyültebb, minőségi előkészülettel köszöntsük őket. Simone Weil mondja: amikor túlságosan kimerültek vagyunk, igazi szavakra van szükségünk. Ebben a kötetben igaz szavakra, tiszta forrásra, desztillált teológiára találunk: egy valódi oázist a zsúfolt, elsvatagosító munkamenetben.

A kötet tizenhat igetanulmányt tartalmaz, ünnepenként öt-öt textus kerül feldolgozásra. A kanonikus sorrendbe szedett, szabadon választott textusok lazán kapcsolódnak egymáshoz, s így hagynak teret a szabadabb, akár a gyü-

lekezetenként változó igehirdetési tervhez igazodó használathoz. Az utolsó fejezet egészen különleges olyan szempontból, hogy az úrvacsora szerzettetésének igéjét, s emellett a méltatlanokat porolja le, vagyis magyarázza, ezután pedig az ünnepkörökhöz kapcsolódó ágendás beszédek sorakoznak.

Az ujjhegyre szedett textusok közül hat ószövetségi, kilenc pedig újszövetségi. Kató Szabolcs Ferencz ebben a válogatásban üdvtörténeti szempontokat érvényesít: Isten megváltó munkájáról a teljes Írás tesz bizonyoságot. A karácsonyi ünnepkör ötödik tanulmányának fő teológiai kérdéseként ez a gondolat köszön vissza: Pál apostol saját igehirdetését nem valami új tanítás terjesztésének tekinti, hanem a prófétai igehirdetés folytatásának. Az Ószövetség nem csak példatára a keresztyén igehirdetésnek, bár ennek jelentősége a sátoros ünnepeinken gyakran ki is mérül a lekción szerepében. Hogyan kell prédikálnunk karácsonykor, húsvétkor, pünkösdkor ószövetségi textusok alapján, illetve milyen ószövetségi textusok lehetnek relevánsak, meghaladva a szematikus, beidegződött ígért és beteljesedés, törvény és evangélium modelleket? Nos, ezért is érdemes kezünkbe vennünk ezt a könyvet, ugyanis a szerző vállá mögül megleshetjük, hogy az exegézis és teológiai mérlegelés mennyire milyen applikációs lehetőségek nyílnak meg az Ószövetség és Újszövetség határán.

A textusválogatás a Biblia műfaji sokszínűségét is feltárja. A tizenhat ta-

nulmány között találunk próféciákat, vitabeszédeket, nemzetségtáblázatot és születéstörténetet mint lábjegyzetet, tofániát, a levéllirodalom liturgikus formuláit, szövegeit és apokaliptikát kétszer is. A szerző gondosan körülhatárolja és differenciálja a textus irodalmi formáit, és konkrét, azonnali segítséget nyújt azoknak a teológushallgatóknak, akik a műfaji jellegzetességek után tájékozódni akarnak egy exegézisszeminárium keretében vagy később egy homiletikai dolgozat megírásakor.

A fejezetek azonos, szabályszerűen ismétlődő struktúra alapján rendeződnek. Így követi egymást a textusmegjelölés, a perikópa saját fordítása, az exegetikai feldolgozás, a vázlat, a prédikáció. A sajátos szerkezet azáltal mutat túl önmagán, hogy függetleníti magát az ismertebb iskolai módszerektől. Nem egyetlen módszert kíván bemutatni, népszerűsíteni, bár kétség nélkül befolyást gyakorolhat saját praxisunkra. Viszont a módszert, vagy nevezem így: a módszerszindrómát az a teológiai program előzi meg és szabályozza, amelyről a kötet bevezetésében is olvashatunk: *keletni – megfigyelni – hirdetni*. Jó tanulság ez a mindenkori igehirdető számára: a jó igehirdetés nem egy bizonyos módszer automatikus terméke. Szükség van arra, hogy exegetikai szokásunkat időközönként megkérdőjelezzük, és önállóságra törekedjünk. A minden fejezetben megjelenő saját fordítás is erre az önállóságra, a saját konklúzióink levonására ösztökél, továbbá arra is, hogy reflektáljunk a talán már meg-

kövesedett egyoldalúságunkra, ugyanígy a teológiai megújulás, fejlődés a formák innovációját és a módszerek sziluettozását is megköveteli, bármelyik diszciplináról legyen szó.

Sejtésünk szerint a szerző esetében is a megújulásnak, a teológiai fejlődésnek ez az útja vezetett ide, hogy a *keletni – megfigyelni – hirdetni* hármasához egy szakmailag reflektált, testhezálló metódust társított. A módszer és a teológia kapcsolatának képlékenységét még konkrétabban szemlélhetjük az alegezésekben, például a perikópa exegetikai feldolgozásában. Fejezetről fejezetre haladva tapasztaljuk, hogy amennyi textus, annyiféle exegézis születik. Az írásmagyarázat tudományterületének minden paradigmaváltását széltebenhosszában felismerhetjük. Jó példa erre a *karácsonyi ünnepkör*. A Numeri 24 kapcsán előtérbe kerülnek a Bálámportré *szövegkritikai* kérdései, a csillagmotívum kapcsán pedig a *hatástörténeti* elemzések; Mikeás próféciájánál a bibliai szöveg fejlődésének folyamatába láthatunk be a *kompozíció- és redakciókritika* által, hogy tudniillik mi mindent jelent egy ókori szöveg rekonstruálása. Hadd jegyezzem meg, hogy ennél a fejezetnél különösképpen is élénk tárul Kató Szabolcs Ferencz rekonstruáló virtuozitása, amelyben az ókori Közel-Keletről szerzett széles körű tudására és nyelvi jártasságára támaszkodik. A Máté evangéliumából választott textusoknál az *irodalomkritikai* elemzések lesznek dominánsak, amelyekből kidomborodik a nemzetségtáblázat és a születéstörté-

netek műfajának értelme, valamint szerepe egykor és ma; a Római levélből választott textusnál pedig szinte jelzésértékűen szövődik egymásba a *diakronikus* és *szinkronikus* vizsgálódás egész arzenálja, amikor a műfaj, a címzettek, az apostol személye egészül ki az evangélium és az Ószövetség viszonyának tárgyalásával.

A *húsvéti ünnepkör* jelentősége abból a szempontból kimagasló, hogy kiemelve, egymás mellé helyezve a magyarázatokat a feltámadás bibliokateológiai mérlegelését nyújtja. Ez egy temetési istentisztelet előkészítésében is hasznos olvasmánynak számít, ugyanis homiletikai impulzusokat is nyerhetünk belőle. „Egy nehezen emészthető üzenet” – így indul el az a gyűjtemény, amely a Dániel könyvének szövegén keresztül először az ószövetségi feltámadáshitet veszi górcső alá. Hogyan viszonyult az izraelita ember a halálhoz és a túlvilághoz? A nagypénteki és húsvéti történetek feszültségét ezek az előzetes vizsgálódások fokozzák, és azt szemléltetik, hogy korántsem volt egyértelmű és egységes Izráelben az élet folytatásáról való gondolkodás, amely rendszerint a nagyobb válságok leírásakor többnyire költői és mitikus nyelvezetben jelenik meg elvétve az Ószövetség lapjain. A tanítványok pedig éppen ezért nem is értik Jézust, amikor eljövendő feltámadásáról beszél a megdicsőülés hegyén. Jézus zsidó kortársai és a nép lelki-szellemi vezetői, a farizeusok, valamint a szadduceusok éppen a feltámadásról folytattak teológiai vi-

tákat, vagyis rendkívül nyitott volt a halál utáni élet képzelete. Ezt a vitát eleveníti fel a második tanulmány, amelyben a szerző megkísérli megválaszolni a szadduceusok ma is visszhangzó kérdését: „Kié lesz az asszony?” Ez a kérdés számunkra is nagy jelentőséggel bír, ugyanis a modern kor feltámadáshite legalább annyira ambivalens, ellenállással és hiedelmekkel tarkított, mint amilyennek első húsvét hajnalán is mutatta magát. Jól tudjuk, a húsvéti textusok több ellentmondást is hordoznak (például: Máténál *angyal*, Márknál *ifjú*). Ezeket a szerző finoman érzékelteti, és rámutat arra, hogy ki és mi felelős ezen disszonanciáért.

A húsvéti ünnepkör záró tanulmánya szintén apokaliptikus szöveg, így ez az egység egy belső teológiai inklúziót tartalmaz. A magyarázat során az apokaliptikus vízió racionalizálását tapasztaljuk. A szerző nemes egyszerűséggel magyarázza el a bonyolult képeket a mai ígéhirdető számára, viszont anélkül, hogy elkallódna a spekulációk labirintusában. Minél világosabban, érthetőbben beszélni, tisztán kommunikálni hitünk alapvető igazságait – ezzel az attitűddel tárgyalja az új teremtés, az új Jeruzsálem, a második halál és feltámadás koncepcióit.

A *pünkösti ünnepkör* tartalmazza a legtöbb ószövetségi textust, és ez az az ünnepkör, amely akár teológiai vitákat is generálhat arra nézve, hogy kis- vagy nagybetűvel írjuk az ószövetségi lelket. Mózes és a hetven prófétáló vezető a teremtéstörténet után a második nagy

lélekosztás példája: ennek apropóján kerül terítékre az intézményes próféta-ság és a karizmatikus kiválasztás koron átívelő aktualitása. A Numeri 11 magyarázatában láthatjuk azt, ahogyan az intertextualitás, a szövegparallelek felfedezése gazdagabbá és dinamikus-sá, igazából korszerűvé, posztkritikus-sá teszi az exegézist. Különös választásnak tekinthető az ézsaiási szöveg, amelyből felcsendül: „kiárad ránk a magasságból a lélek” (15. vers). E patetikus felkiáltást a szerző nem szakítja ki a szöveggörnyezetéből egy gondtalanabb exegézis reményében. Arra vállalkozik, hogy megfejtse a teljes perikópa talányát: az egymással ellentétben álló eseménysorok és a lélek által indított változás teológiai értelmezését adja, megajándékozva olvasóit az ószövegségi lélekképzetek felleltározásával, valamint az ézsaiási próféciák datálásának pontszerű érvelésével. Ezzel is az argumentációs kultúránkat finomítja.

A szöveg iránti mély tisztelete és alázata mutatkozik egyrészt abban, hogy az explikációk beágyazóak, és nem önös ambíciókat szeretne kiszolgálni. Másrészt ez az alázat az értelmezés nehéz keresztjének hordozásában is megmutatkozik. Így igaz ez az ApCsel 19,1–7 esetében is, amikor a jánosi kereszttség és Jézus kereszttsége áll szemtől szembe egymással. Itt is nagyon értékes keresztmetszetet kapunk a kereszttyenség kezdeteiről. A tartalomjegyzékből kitűnik, hogy a szerző a *nehéz textusokra szakosodott teológus, és ez a szakosodás szabadesés a textus gravitációs terébe.*

Ezt a szabadesést volt szerencsém egészen közletről hat éven át néhány padnyi távolságból szemlélni, ugyanis évfolyamtársak voltunk. A napokban éppen Berg Juditnak azt a meséjét olvastam a gyerekeknek, amelynek címe *Nehézcsináló*, és egy olyan kisfiúról szolt, Vilkóról, aki nagyon szerette a nehéz feladatokat, és aki már egészen kis korában eldöntötte: minden nehéz dolgot elvégzek, és minél nehezebb, annál jobb; nehézcsináló leszek. Ezt a kisfiút ismertem fel benned, vagy benne ismeretek fel téged, és valóban minél nehezebb textusokat magyarázol, annál jobb nekünk, akik ezeket olvassuk, hirdetjük.

A lábjegyzetek alapján megállapíthatjuk, hogy a szerzőnek megfelelő rátekintése van a forrásokra. Túlnyomórészt német forrásokra támaszkodik, de ezen túl minden olyan magyar hivatkozást is feltüntet, ahol tovább olvashat, tájékozódhat az idegen nyelveket nem gyakorló teológus, illetve lelkipásztor. Ezek az utalások pedig azért is értékesek, mert a szerző számtalan gondolatot, megjegyzést vagy kiegészítést tesz hozzájuk.

Az exegézis és a prédikáció között helyezkedik el egy olyan rész, amelyet a szerző vázlatként jelöl meg. Ez egy öntörvényű forma, amely az íróasztal és szószék közötti térben szétágazó homiletikai lépéseket kívánja sűriteni, így ténylegesen vázlatát adja a hermeneutikai hídverés többfordulós szakaszának. Itt találkozunk a kulcsszavakkal, valamint a textus üzeneteinek és a pré-

dikáció mondanivalóinak lényegretörő megfogalmazásaival, szintézisével. Nem véletlen a többes szám: a szerző nem egyetlen központi üzenetre hegyezi ki a textusokat, hanem üzenetkörökkel, üzenetmozzanatokkal dolgozik.

Míndezenek után hadd kérdezzük meg: mi mondható el Kató Szabolcs Ferencz *igehirdetői habitusáról*? A tizenöt ünnepi igehirdetés és a három ágendás beszéd alapján a következő megállapításokat szedhetjük csokorba – a teljesség igénye nélkül:

1. A prédikáció tartalma összhangban áll az exegetikai mérlegeléssel. Nem jelennek meg olyan újszerű elemek és kilógó gondolatkörök, amelyeket korábban ne tárgyalt volna. Így lesz az igetanulmány szerves egésszé, organikus képződménnyé, amelynek kezdetében ott a vég, és a végben a kezdet. A tartalom kibontása mozzanatról mozzanatra halad. Ezzel az igehirdető a 21. század helyel-közzel figyelemzavaros igehallgatóihoz igazodik.

2. A kötet példamutató abban, hogy a közérthetőségre törekedő nyelvezet is hordozhat esztétikai impulzusokat. Mind a magyarázatok, mind a prédikációk szabatos, ékes és választékos magyar nyelven íródtak, irodalmi igényességgel. A kifejezésmódra jellemző a libabőrössé tevő, gyomorforgató plasztikusság és naturalizmus: „Isten emberei kihallották a háborúban fiukat vesztő anyák sikolyából, a fegyver vágta sebek miatt haldoklók vérben fuldokló hörgéséből, az apák keserű sóhajából a szülő asszony kiáltását”; „a

lehetetlenség konok falán zúzzuk véresre koponyánk”; „őslevesnek nevezett tengerben [...] egymáshoz kapcsolódtak a törékeny aminosavak”; vagy amikor az elmúlás kapcsán halljuk: „elkezdett benned növekedni a halál”. Ez a kíméletlennek tűnő direktivitása nem csupán a *captatio benevolentiae* ügyét szolgálja, hanem a valóság tabusítása ellenében is hat.

3. A prédikátor beszéderejét az növeli, hogy széleskörűen használja a stílus eszközöket, a lélektani és retorikai kompetenciákkal összeszedetten, eredetien (pl. „placebo Lélek”, „a történelem kifoszlott sarkai”, „környezetünk vasabroncsként fog magába”), szépirodalmi adalékokkal (Tamási Áron, Reményik Sándor, Pilinszky János, Ady Endre), fegyelmезetten ír, mint aki az eke szarvára tette kezét. Így nincs helye a fölösleges hadonászásnak, a töltelék-szavaknak és megtévesztő gesztusoknak. A prédikáció külső elemeinek, ruhájának eleganciája, gazdagsága mégsem hivalkodó, és nem is vádolható ezekért a Lélek munkájának parókusi jogsértésével. *Kató Szabolcs az evangélium ügyéért lelkesít az Istentől kapott táalentumok mértéke szerint.*

4. A szerzőt többek között úgy ismertük meg az exegézis közben, mint aki a hetven próféta kiválasztásában Mózes számlálóbiztos, Jeruzsálem romjain botorkázó kárszakértő, a farizeusok és szadduceusok feltámadáskonferenciájának moderátora, az ősleves kavaró kukta vagy Jézus kulacsából kortyolható elepedt vándor. Benne él a törté-

netekben, és a történetek benne élnek. Az exegéta nemcsak tudományos, hanem egzisztenciális kapcsolatban áll a bibliai szöveggel. Az igehirdetéseken pedig úgy mutatkozik meg, mint aki a boldogsághajszolók, a mulandóságtól szenvedők, a világtól megcsömörlöttek, a feltámadástól féltők, a hinni akarók, az úrvacsora szentségétől megremegők tanítványtársa. Így nemcsak a textus embere ő, hanem hallgató a hallgatók között.

5. A prédikációk bevezetői rendszerint megfelelő elemet tartalmaznak. Hogy melyikben mi lesz a megfelelő, az valójában kiszámíthatatlan, vagyis igen változatos. Honnan ered ez az inspiráltság? Talán éppen onnan, hogy a szerző nemcsak a textusokat, hanem a világunkat is folyamatosan exegetálja, és így ebből az erősebb kapcsolódásból fakadhat ihletettségre. Az igehirdetőnek nemcsak a biblia világában kell tudnia jól tájékozódnia, hanem abban is, ami-be beleszületett. Ismernie kell, milyen folyamatok vannak kibontakozóban, és nemcsak a hírekkel szükséges naprakésznek lenni, hanem a hírek mögött lappangó, mélyebb társadalmi struktúrákkal is. Ezt sokszor magától értetődőnek tartjuk, pedig éppen a hermeneutikai hídverés során tapasztalt nagymértékű szorongás és frusztráció jelzi, hogy bizony, elvesztettük a fonalat. Kató Szabolcs Ferencz prédikációi erre mozgósítanak bennünket: mélyeb-

ben, távlatosabban, igaz érdeklődéssel szemlélni mindazt, ami körülvesz minket. Igehirdetéseit ezt a világra néző kíváncsiságot ébresztik fel bennünk némi lelkiismeret-furdalás fekkeltésével, és a sötétség és világosság mezsgyéjén így lesz a hajnalban megszólaló kakas a szerző *alteregójává*.

Legvégül Istennek adunk hálánk érte, hogy igazsága palástját kiterjesztette reád, Szentlelkének áldását benned felgerjesztette, így több publikáció, elkötelezett tudományos tevékenységed után négy világbajnoksági időintervallumban két önálló kötet szerzőjeként köszönhetünk téged. Ezt pedig azért is említem ilyen formában, mert 2010-ben a dél-afrikai vb-n még jóval az exegetikus szemináriumok előtt álltunk, és akkor döntöttek arról, hogy Katarban lesz a 2022-es vb. Azt, hogy te miről döntöttél, illetve hogy erről a napról döntöttél-e, nem tudom, de négy vb-nyi időkeretben kétkötetes szerzőnek lenni, valóban dicséretre méltó teljesítménynek számít. És különösképpen örülünk, hogy ez a második könyved magyar nyelven, missziós lelkülettel íródott.

Isten áldását kérem rád és családod életére a 90. zsoltár parafrázisával:

Legyen veled Istenünknek, az Úrnak jóindulata, és kezeid munkáját tegye marandóvá!

Éles Éva